ИСТИНСКИ ПОЗНАВАЧ НА БЪЛГАРСКИТЕ ПРОЦЕСИ

Йордан Йорданов

Отрезвяващ, стряскащо актуален и болезнено точен в коментарите и анализите си – в книгата „Кучешки времена” Илия Троянов се заявява като истински познавач на важните политическите процеси през последните години у нас, формирали сферите на живот в настоящата ни реалност. С помощта преимуществено на журналистически и по-малко художествено-описателни похвати той е изградил текст, който следва да се прочете от всеки българин, претендиращ, че прави съзнателен и информиран избор на политическа класа, отивайки до урните за гласуване. Темата е абсолютно актуална не просто защото на 26 март има предсрочни парламентарни избори, темата е актуална, защото все още никой не е разчел и интерпретирал правилно това, което се е случило в България в най-новата ѝ история.

Читателят, разполагащ с развит критичен поглед, е грабнат още с първите редове на „Кучешки времена”. Книгата обаче не е за всеки. Тя е за онези, които не позволяват за нищо на света да се пуснат по течението на празнотата и незаинтересоваността, тя е за трезво мислещите, за хората с критичен мироглед, за онези, които са настроени срещу тоталитарния култ към личността, а и за онези, които искат да бъдат свободни в демократичния си избор, ако такъв изобщо съществува по нашите географски ширини. Книгата не би се харесала на апаратчиците, на агентите на Държавна сигурност, на онези, чиято житейска философия е партията Майка да ги закрилия от раждането до смъртта. Книгата не би допаднала и на онези, които само се пребоядисаха, смениха бизнеса или такъв им беше подарен, понеже са удобни и трябва да бъдат богати с чужди пари. Изобщо написаното от Троянов няма как да се хареса на тези, които имат от какво да се страхуват.

В „Кучешки времена” Илия Троянов информира, анализира, опростява донякъде сложността на политическите процеси от новата ни история и предоставя изводи за размисъл. Той всъщност е създал една енциклопедия на зародиша на политическите събития покрай символичната 1989 година. Книгата описва илюзорния вододел на две политически епохи – „червеното минало” и „синьото бъдеще”. Цветовете и историческото време уж са различни, уж различни са и

посланията на „синьото” и „червеното”, дали обаче са различни и лицата, самоопределящи се с тези цветове?

Истината не е приятна, но трябва да се каже на глас. Миналото не е минало. Погребение не е имало, така че не може да се направи и аутопсия на стария режим, движен от Тодор Живков, компания и Москва. Ментетата са се превърнали в оригинали, пребоядисването е повсеместно, но всичко е толкова просто и елементарно, макар да изглежда сложно и непроследимо на моменти в подредения хаос от имена, случки и чужд колективен опит, събрани в книгата. Основната характеристика на главните герои, за които говорят други главни герои през своите лични преживявания и светоусещане, се описва отлично с клишето, че всички са едни и същи. Имайки предвид основоположниците на уж новата политическа класа у нас след 89-та година, това клише трябва да прозвучи така: **абсолютно** всички са едни и същи. Ако човек търси доказателства, може да намери цял куп такива в текста на Троянов.

Основната идея на „Кучешки времена” е простичка: Революцията е менте. Преход в истинския смисъл на думата не е имало. Ако читателят току-що разбира какво се е случило, неминуемо в главата му се взривява палитра от взаимоизключващи се емоции и чувства - шок, отчаяние примирение, но и мотивация да се живее в един по-подреден и по-разбираем свят. Сякаш някой те е хванал за раменете, докато спиш, и те раздрусва със страшна сила. Не можеш да се освободиш от този захват, не можеш да го спреш, не можеш и да заспиш отново. Болезнено е, но обективната оценка и правилната интерпретация трябва да се направят. Те са неизбежни, ако човек желае да осмисли, да подреди и да продължи напред своето развитие като едно, но и като единно цяло от едно по-голямо.

Изгубеното време не може да се случи отново, затова е и изгубено. Именно революцията менте в онова отминало време е структуроопределяща за неслучилия се български преход след това. Народът го е казал простичко: „Вълкът козината си мени, но нрава – никога”. Сменя се всичко друго, но не и това, което трябва да се смени. Ако народната мъдрост за вълка се чете през призмата на Илия Троянов, тя звучи страшно. Българският универсум е безнадежност. Имаме полюсен модел, поставящ от едната страна вълците, а от другата – стадото. Динамиката на процесите определят първите, статичността е присъща на вторите. И точно защото това е така от онова време, времето и сега е като онова. Полюсният модел е и в цветовете. Полюсният модел уж е избор, предлаган избор, но всъщност е манипулиран избор. Да избираш между две предлагани, производни на едно и също, не е никаква демокрация.

Йордан Светлинов Йорданов

„След падането на Берлинската стена у нас имаше революция менте”, казва Троянов в едно интервю пред бТВ през септември 2016 г. Това е неговият лайтмотив и в книгата „Кучешки времена”. Думите му са стряскащи, журналистите биха ги определили като сензационни. Сензацията обаче е там, че всички ние имаме удобно къса памет, а нямаме навик да задаваме един лесен, но логичен въпрос: Защо? Нямаме навик да изискваме истината да бъде върховенство, нямаме време, желание и познание да настроим сетивата си така, че да търсим отговорите зад лабиринта от политически платформи, цветове, абревиатури, заучени слова, площадни събирания. Като че ли се губим в дюдюкането на самопровъзгласилите се за нови лидери. Точно тук е и ролята на Троянов – да проследи важното, да го изтъкне и да осветли онези, които се крият зад една или друга маска. Книгата ни показва реалните лица. Разбираме кои са реалните събития. Те са не само реални, но и са актуални в наши дни. Толкова актуални, че чак са стряскащи. Има ли от какво да се плашим? Краткият отговор е, че има. Има, защото Илия Троянов пише за миналото, което не е минало, както самият той отбелязва. Живеем уж в сегашното, но живеем в миналото. Да, маските не само се свалят, те се и разрушават с тътен, но липсата на реакция към настоящия момент ни оставя да живеем все така в миналото.

„Хората още не са осъзнали какви опустошения нанася една диктатура. А когато романтизираш една отминала диктатура, става много по-лесно да се подхлъзнеш към нова. Мисля, че компасът „Изток-Запад” или „Ляво-Дясно” днес вече не ни върши работа. Става дума за друго: за демократичната нагласа на населението, за това дали то има инстинкт за свобода и социална справедливост или пък е обзето от дух на покорство и апатия. Този дух на покорство и апатия пък е кодиран в онези втвърдявания, които са характерни за целия период от 1945 до ден-днешен.”

Тези думи също са на Илия Троянов. Казани са в интервю за „Дойче Веле” през ноември 2016 г. Тук той отново се показва като човек, опитващ се да обясни политическия модел на мислене и съществуване.

Има нещо друго, което също заслужава нашия интерес. Чудно е как така Илия Троянов не е чак толкова известен у нас. В Германия, където живее десетилетия наред, той се води немскоезичен автор и е много уважаван, печелил е редица награди. У нас като че ли го причисляват за чужд автор, избутват го в миманса. Същото е донякъде разбираемо с оглед на това, че Троянов е до болка откровен в писането си и публичните изяви в българските медии. Той не спестява нищичко. И въпреки истината, която е изградена в текстовете му, в България не е толкова познат. Как да си го обясним, ако не с това, че пребоядисаните герои все още

дърпат конците и нямат ни най-малък интерес историята да се подреди както се е случила реално? Героите на Троянов, в чиито характери няма нищо героично, сами обичат да редят историята. Те да казват, те да я сглобяват, описват и оповестяват. Те избират кой и как да говори в медиите, какво да казва и как да се чуе. Въображението на тези негероични личности, бягащо от отговорност и умишлено замъгляващо фактите, като че ли надделява над здравия разум. Нацията също е вглъбена в проблеми, повече от които изкуствено създадени, за да може само и само да има нещо за решаване. Нацията не иска и да чуе за миналото, за историята, по-скоро иска да знае как тук и сега ще се оправи онова, което трябва да се оправя. Отново се спасяваме поединично – Троянов се чете в специализирани среди и от ентусиасти демократи. Възмутително е, че не е припознат масово като автор, който би могъл да взриви общественото мнение. Но общественото мнение, както казахме, е заето с проблемите на тук и сега.

Напоследък беше направен опит творчеството му да стъпи на българския пазар като една от големите издателски къщи у нас преведе книгата му „Власт и съпротива”. Така я преведоха, че чак в Германия ни разбраха какво представляваме.

Оказа се, че преводачът на „Власт и съпротива” – поредната книга на Троянов, която настъпва мазола на Държавна сигурност, е била преведена от немски език от бивш агент именно на ДС – Любомир Илиев. Троянов пише в една своя статия в немската преса, че преводачът му е изопачил голяма част от текста и е спестил абазаци на българския читател. Жалкото е, че и това е без реакция у нас. Гражданското общество не реагира по случая. Може би такова все още липсва, може би реагира избирателно. Каквото и да е, не е нормално уважаван автор в Германия с българско име и подчертано български корен, да не бъде уважаван в България по същия начин. Не е нормално да пишеш за Държавна сигурност и да показваш грозната истина, а агент на Държавна сигурност да те превежда и да редактира труда ти както намери за добре.

Казусът приключи с това, че „Власт и съпротива” има второ издание с по-истински превод, проблемът е заметен.

Въпреки споменатия скандал, Илия Троянов носи своята уникалност – тя е по-важна от другото. Уникалността на текстовете на Илия Троянов е в това, че читателят все едно гледа телевизионен репортаж, макар в същото време да е с книга в ръка. Така е в „Кучешки времена”. По някое време сме на площада, после сме в малък апартамент, обстановката става интимна, за да ни разкаже някой нещо.

Йордан Светлинов Йорданов

После пак виждаме голямата картина, тя се пречупва през погледа на свидетелите и очевидците, за да се докоснем до детайла и да го помиришем. Книгата се чете на един дъх, заради лекия, пластичен и ритмичен стил на писане, но може да се препрочита многократно, защото тя е история, политика, философия – и трите приятно съчетани през живия репортажен език, който на моменти излиза от рамките на журналистическия модел, за да даде и една като че ли нова жанрова определеност, която литературоведите и публицистите също биха се затруднили да сложат в рамка.

Троянов има за задача да изследва трансформацията от диктатура към олигархия. И в „Кучешки времена", и във „Власт и съпротива" няма място за добро. Корупцията и мизерията поставят България на колене в последните години, а ние берем плодовете им. Плодовете са отровни, те са тежко бреме, но благодарение на Троянов ги берем с отворени очи и знаем какво имаме в ръцете си.

Необяснимото е обяснено, мракът е разпръснат от светлина. Наш дълг е да помним и да не позволяваме да хвърлят повече прах в очите ни.

Библиография:

http://btvnovinite.bg/article/bulgaria/obshtestvo/pisateljat-ilija-trojanov-v-balgarija-imashe-revoljucija-mente.html

http://www.dw.com/bg/%D1%82%D1%80%D0%BE%D1%8F%D0%BD%D0%BE%D0%B2-%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%BA%D1%82-%D0%B7%D0%B0-%D1%81%D0%B2%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D0%B4%D0%B0-%D0%B8%D0%BB%D0%B8-%D0%B4%D1%83%D1%85-%D0%BD%D0%B0-%D0%BF%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE-%D0%B8-%D0%B0%D0%BF%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%8F/a-36234245

Йордан Светлинов Йорданов